

بسم الله الرحمن الرحيم

معماری منظر در آثار معماران معاصر ایران

مجموعه مقالات دانشجویان کارشناسی ارشد معماری

موسسه امام شمس‌العالی علامه دهخدا - قزوین

ویرایش علمی: دکتر جمال الدین سهیلی

فرشاد باقری، مونا پاشایی، فائزه تقی پور، محسن تقی زاده، نیلوفر حاجی باشی، سیدآزاد حسینی، پریسا حیدری، شیده
دلاوری، احمد رجبی، لیلا رجبی، زهرا رنجبر، سید مسعود سیادت، محمد شجاعی، مهدیه صفری نسرانی، علیرضا
کامیاب، لیلا نوری

عنوان و نام پدیدآور: معماری منظر در آثار معماران معاصر ایران: مجموعه مقالات دانشجویان کارشناسی ارشد معماری
موسسه آموزش عالی علامه دهخدا - قزوین/ویرایش علمی جمال‌الدین سهیلی: نویسندگان فرشاد باقری... و [دیگران]
مشخصات نشر: قزوین: جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، واحد قزوین، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۱۷۳ ص.؛ مصور، جدول.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۸۳۸-۴-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: فرشاد باقری، مونا پاشایی، فائزه تقی پور، محسن تقی زاده، نیلوفر حاجی باشی، سیدآزاد حسینی، پریساحیدری...
عنوان دیگر: مجموعه مقالات دانشجویان کارشناسی ارشد معماری موسسه آموزش عالی علامه دهخدا - قزوین.

موضوع: معماری منظر -- ایران -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع: Landscape architecture-- Iran -- Addresses, essays, lectures
شناسه افزوده: باقری، فرشاد
شناسه افزوده: سهیلی، جمال‌الدین، ۱۳۵۵ - ویراستار
شناسه افزوده: موسسه آموزش عالی علامه دهخدا
شناسه افزوده: جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، واحد قزوین
رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ م ۶۸/۳۵/۴۶۹ SB
رده بندی دیویی: ۷۱۲/۰۹۵۵
شماره ثبت: ۴۳۹۶۳۸

نام کتاب: معماری منظر در آثار معماران معاصر ایران (مجموعه مقالات دانشجویان کارشناسی ارشد معماری - موسسه آموزش عالی علامه دهخدا قزوین)

نویسندگان: فرشاد باقری، مونا پاشایی، فائزه تقی پور، محسن تقی زاده، نیلوفر حاجی باشی، سید آزاد حسینی، پریسا حیدری، شیده دلاوری، احمد رجبی، لیلا رجبی، زهرا رنجبر، سید مسعود سیادت، محمد سبحان، سعید صفری نسرانی، علیرضا کامیاب، لیلا نوری

گرافیک و ویراستار: نیلوفر حاجی باشی

طراح جلد: محسن تقی زاده

نشر جهاد دانشگاهی واحد قزوین

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۸۳۸-۴-۳

چاپ اول: سال ۱۳۹۵ تعداد: ۵۰۰ نسخه

کلیه حقوق چاپ و نشر برای مولفین محفوظ است.

قیمت: ۲۴۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

عنوان / مولف

۱	پیشگفتار / دکتر یوسف گرجی مہلبانی
۲	مقدمه / دکتر جمال الدین سہیلی
۴	معماری منظر در آثار معماری کامران طباطبائی دیبا / فرشاد باقری
۱۵	معماری منظر در آثار معماری سید هادی میر میران / مونا پاشایی
۲۴	معماری منظر در آثار معماری هوشنگ سیحون / فائزہ تقی پور
۳۴	معماری منظر در آثار معماری در ارلان / محسن تقی زاده
۴۵	معماری منظر در آثار معماری غلامرضا اسان حضرت / نیلوفر حاجی باشی
۵۸	معماری منظر در آثار معماری بہروز / استاد حسینی
۶۶	معماری منظر در آثار معماری فرہاد احمدی / پرست حبیبی
۷۶	معماری منظر در آثار معماری علی اکبر صارمی / شیدہ لاوری
۸۶	معماری منظر در آثار معماری ایرج اعتصام / احمد رجبی
۹۵	معماری منظر در آثار معماری مہرداد ایروانیان / لیلا رجبی
۱۰۷	معماری منظر در آثار معماری رضا دانشمیر / زہرا رنجبر
۱۱۶	معماری منظر در آثار معماری بہرام شیردل / سید مسعود سیادت
۱۲۴	معماری منظر در آثار معماری ایرج کلانتری طالقانی / محمد شجاعی
۱۳۲	معماری منظر در آثار معماری حسین شیخ زین الدین / سعیدہ صفری نسرانی
۱۴۱	معماری منظر در آثار معماری محسن فروغی / علیرضا کامیاب
۱۵۰	معماری منظر در آثار معماری عبدالعزیز فرمانفرمائی / لیلا نوری

مفهوم معماری منظر بر اساس دیدگاه‌های گوناگون به موضوعات بسیار متنوعی از جمله فضا، محیط، منظره، مکان، زمین و مفاهیم بسیار دیگر پیوسته است. مفهوم فضا در منظر و در معماری منظر به ندرت مورد بررسی جامع قرار گرفته و همچنین ابهام در مورد تمایز مفهوم منظر از مفاهیمی چون محیط در بحث‌های نظری وجود دارد. مفهوم منظر با محیط تفاوت داشته و معانی تخصصی و خاص خود را دارد. فضا در ذات منظر وجود دارد و معماری منظر، رشته‌ای برای درک فضا است. منظر با مکان‌ها و ویژگی‌هایشان در هم تنیده و هویت مکان‌ها را در روستاها، شهرها و مکان‌های طبیعی بیان می‌کند. آمیختگی فرآیندهای طبیعی با فضا در منظر، جنبه‌ای از زمانی بودن منظر است که وجه تمایز آن با عناصری چون ساختمان‌ها و آثار معماری است. محصوریت‌های فیزیکی و فضای امتدادی در منظر در مقایسه با نقشی که تراکمات نیروهای طبیعی و فرهنگی در شکل‌گیری مکان‌ها ایفاء می‌کنند کم اهمیت‌تر است تحت تأثیر دوگانه اندیشی‌های گوناگون چون فرهنگ و طبیعت، علم و هنر، منظر، تحت تنش‌های گوناگونی قرار داشته است. منظر محصولی فرهنگی و بازنمود شیوه اندیشیدن انسان در مورد طبیعت و چگونگی رابطه او با محیط و شبکه و نیز پیوندگاه فرهنگ و طبیعت است.

عناصر معماری منظر سرشار از رویکردهای متفاوت معمارانه است: تناسبات، تضادها، تقارن‌ها، تعالی و دیگر پارامترهای زیبایی‌شناسی نیز در آثار معماری منظر همچون سایر هنرها چشمگیر است. اما رویکردهای کارکردی عناصر معماری منظر در بسیاری موارد دیده نشده است. از طرفی لذت بردن از چشم‌اندازهای طبیعت ویژگی منحصر به فرد انسان است. یکی از معضلات شهرهای امروز نداشتن هویت وعدم حس تعلق ساکنین به شهری است که در آن زندگی می‌کنند. ساماندهی سیما و منظر شهری می‌تواند نقشی تعیین کننده در ارائه تصویر مشخصی از شهر ایفاء کند. رهنماهای شکل‌دهنده منظر شهری در ابعاد مختلف قابل بررسی است. از طرفی کیفیات محیط شهری و معماری نیز که از شاخصه‌های اصلی زندگی است، معنی می‌باشد، به نوعی بخش عمده‌ای از کیفیت زندگی انسان را متأثر از شهر و معماری پیرامون آن می‌گرداند. در جوامع شهری رویکرد توسعه پایدار، توجه به ایجاد تعلقات محیطی شهری برای شهروندان همچون ایجاد پارک‌های شهری ویژه و دعوت آنان برای حضور در این مکان‌های شهری در راستای کاهش استرس‌ها و افزایش سلامت روحی از شاخصه‌های اصلی برنامه‌ریزی می‌باشد.

در تاریخ معماری منظر ایرانی نیز باغ‌سازی ایرانی به عنوان یکی از ادلیله‌ترین پدیده‌ها در ساختار شکل‌دهنده به معماری منظر و به طور عام طراحی محیط مصنوع در گذشته‌ی تاریخی ایران بوده است. ایران در طول تاریخ، باغ را تمثیلی از بهشت و باغ‌های بهشتی دانسته که جاری بودن آب زیر درختان و داشتن حصار و ایجاد امنیت از ویژگی‌های بارز ذکر شده برای بهشت است. شکل باغ ایرانی شامل انتظام آب، انتظام گیاه و انتظام معماری است. امروزه نیاز به باغ‌سازی و دلسپردن به طبیعت، یک طبیعت مصنوع و انسان ساخت جهت فرار از دغدغه‌های زندگی نوین بیشتر احساس می‌شود باغ ایرانی پاسخی سرشار از مفاهیم معنوی است، که هوشمندانه در کالبدی معمارانه تجلی یافته است.

اثری که در پیش روی دارید مجموعه مقالاتی است که با تلاش و سازماندهی جناب آقای دکتر جمال‌الدین سهیلی و دانشجویان کارشناسی ارشد معماری مؤسسه آموزش عالی علامه دهخدا تدوین و تنظیم شده است. ایشان مدتی بوده‌اند تا با بررسی دیدگاه‌های معماران معاصر ایران در معماری منظر و تحلیل نمونه‌هایی از آثار آنها به الگوهای از معماری منظر در دوره معاصر دست یابند که این مجموعه می‌تواند به عنوان یک اثر پژوهشی، در راستای درک و فهم موضوع معماری منظر از دیدگاه معماران معاصر ایران گامی موثر و مفید محسوب شود.

دکتر یوسف گرجی مهلبانی

دانشیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

تابستان ۱۳۹۵

معماری محیط و منظر دارای سابقه طولانی به بلندای عمر بشر می باشد، انسان گذشته همواره با گشت و گذار و ایجاد تغییر در محیط های طبیعی، باغات و جنگلها نیازهای زیبایی شناختی و آرامش طلبی خود را برآورده نموده و بدین گونه قدم در راه ارضاء نیازهای خود نهاده است، لیکن با ماشینی شدن زندگی و کم شدن فضاهای طبیعی و زمین، نیاز به دانستی که سعی در احیاء و ادراک ارزشها و زیبایی طبیعت، به شیوه نوین با ارائه قابلیت ها داشته باشد، پدیدار گشته است، این واقعیت که شهرها و فضاهای زیست نیازمند فضاهای سبز می باشند، واقعیتی غیرقابل تردید است. در دهه های اخیر تلاش های فراوانی در جهت بهبود فرایندهای طراحی معماری و شهرسازی ایران صورت پذیرفته است. گرچه این تلاش ها در حوزه معماری منظر کمتر به چشم می خورد و تاکنون فرایند دقیق و سیستماتیک از طراحی منظر در معماری معاصر مورد بررسی قرار نگرفته است و بیشتر فرایندها به نحوه اجرا یا بخشی از طراحی اشاره دارند.

امروزه معماری منظر به بخش وسیعی از محیط طبیعی و باز توجه دارد. همچنین نقش بسیار مهمی را نیز در مدیریت به تعادل رسانیدن مجموع عوامل و عناصر طبیعی مصنوع در جوامع زیستی ایفا می کند. فعالیت کنونی معماری منظر همچنان ضمن اتکا به سنت ها و تجربه های تمدن کهن به صیانت از منابع طبیعی و ارزش های فرهنگی می پردازد. ادبی دردیابی زندگی می کند که نیاز توجه به محیط با رویکردی زیست محیطی، ریاضی شاسی روز به روز در آن بیش تر می شود. در این میان معماری منظر سعی دارد با یاری جستن از تمامی شرایط محیط و نگرشی نو را به انسان با طبیعت را بررسی کند. ساماندهی سیما و منظر شهری میتواند نقشی تعیین کننده در ارائه تصویر مشخصی از شهر ایفا کند. مولفه های شکل دهنده منظر شهری در ابعاد مختلف قابل بررسی است. با توجه به این که ساماندهی منظر شهری با تاکید بر هویت معماری، می تواند اصل ارزشمند معماری و شهرسازی را بعنوان یکی از ارکان احراز هویت مورد بررسی قرار داد. از این منظر شهر به عنوان بزرگترین نماد دادن شهری باشد که ابعاد مختلف انسانی را در خود جای داده است می توان حضور دائمی نمادها را در سیمای شهری بر مبنایی از فرهنگ و ادراک افراد جامعه در دوره های مختلف تاریخی دانست. بازآفرینی اصولی بر مبنای مبانی صحیح از نمادها در فضاهای شهری، میزان هویت بخش به این فضاها را افزایش می دهد چرا که نمادهای آشنای هر ملت ریشه های هویت هر سرزمین به حساب می آیند. این نمادها معرف فرهنگ هر مرز و بوم می باشند فضاهای شهری ایرانی سرشار و عجیب با نمادهای دیرآشنای خود بوده و هست. نمادهایی که به واسطه معنای مفاهیم و معانی فکری را در قالب الگوهای ملموس بیان می دارد. این نمادهای معماری منبعث از فرهنگ ایرانی و اثرگذار بر غنای زیبایی فضاهای شهری هستند.

جهت بررسی اصول طراحی فضاهای شهری و معماری منظر در دوره معاصر ایران لازم است که بر مبنای یک روش تحقیق که متکی بر یافته های مستند باشد به بررسی مفاهیم و شناسایی اصولی از طراحی های صورت پذیرفته در این خصوص بپردازیم. در اینجا نیاز به تحقیقی احساس شد تا بر اساس مولفه های معماری منظر از دیدگاه معماران برجسته معاصر ایران به سیم به این هدف دست پیدا کنیم. به عبارت دیگر در ابتدا سعی کردیم با مطالعه کیفیت مولفه های معماری منظر از دیدگاه معماران برگزیده معاصر ایران به مبنای نظری تحقیق برسیم و سپس با بررسی نمونه های اجرا شده در معماری منظر توسط ایشان به شناخت معیارهای هر کدام از این مولفه ها دست پیدا کنیم. از مهمترین مطالعاتی که تا کنون در خصوص معماری منظر در دوره معاصر ایران به انتشار رسیده است، مربوط به چند مقاله علمی - پژوهشی و چند مقاله کنفرانس های ملی میباشد که با رویکرد تحلیل برخی از فضاهای شهری این تحقیقات صورت پذیرفته ولی مجموعه مقالات حاضر درصدد است با محوریت دیدگاه های معماران برجسته معاصر ایران در خصوص معماری منظر بتواند به تحلیل الگوهای طراحی این مقوله بپردازد. البته شایان ذکر است که تمام آنها به عنوان پیشینه تحقیق استفاده شده است. این تحقیق از نوع کیفی می باشد که با روش توصیفی - تحلیلی و روش استدلال قیاسی به تحقق اهداف تحقیق پرداخته است.

بر این اساس، برای این پژوهش دانشجویان طرح معماری یک کارشناسی ارشد معماری، ورودی نود و چهار در موسسه آموزش عالی علامه دهخدا قزوین انتخاب شدند که با همکاری بسیار عالی موجب انجام این پروژه گردیدند. همانطور که قبلا نیز اشاره شد با توجه به اینکه این تحقیق از نوع کیفی می باشد، ورود به آن مستلزم مطالعه گسترده و جدی در مبنای نظری معماری منظر است تا بتوان به مفاهیم و الگوهای آن دست یافت. لذا در این پژوهش به تناسب دیدگاه های معماران برگزیده معاصر ایران در معماری منظر و نوع درک مولفین سعی شده است ساختار هر تحقیق سازماندهی شود. لذا در این تلاش برخی اختلاف نظر خوانندگان گرامی در الگو های ارائه شده برای ما

قابل تامل وانتقال آنها به ما بسیار ارزشمند است. روش گردآوری اطلاعات به صورت اسنادی است که از طریق کتابها، مقالات و در برخی موارد برای تعدادی از تصاویر از سایت های اینترنتی استفاده شده است. لازم به ذکر است این تجربه ارزشمند آموزشی و پژوهشی را از سال ۱۳۹۰ با دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی قزوین آغاز نمودم که تا کنون چند مجموعه با عنوان های ذیل منتشر شده است.

۱- طراحی پارکهای تخصصی با راهنمایی دکتر حسین سلطان زاده (۱۳۹۰) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۲- طراحی پارک کودک (۱۳۹۱) - انتشارات چهار طاق

۳- فضاهای جدید در بافتهای تاریخی (۱۳۹۱) - انتشارات چهار طاق

۴- طراحی مجموعه محوطه های دانشگاهی (۱۳۹۲) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۵- معماری انعطاف پذیر (۱۳۹۲) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۶- زمینه گرایی در معماری (۱۳۹۳) - انتشارات نشر گوهر دانش

۷- مروری بر نشانه شناسی در معماری (۱۳۹۳) - انتشارات نشر گوهر دانش

۸- پایداری اجتماعی در فضاهای شهری، جلد اول (۱۳۹۴) - انتشارات نشر گوهر دانش

۹- پایداری اجتماعی در فضاهای شهری، جلد دوم (۱۳۹۴) - انتشارات نشر گوهر دانش

۱۰- میدانهای تاریخی در کشورهای اسلامی (۱۳۹۴) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۱۱- معماری مدارس تاریخی در شهرهای اسلامی (۱۳۹۴) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

در پایان جا دارد از زحمات سرکار خانم مهندس نیلوفر حاجی باشی که در زمینه ویراستاری و صفحه آرایی تلاش ارزشمندی داشته اند و نیز جناب آقای مهندس محسن تقی راده که زحمات طراحی جلد را متقبل شدند، سپاسگزاری نمایم. از همکاری صمیمانه استاد ارجمند جناب آقای دکتر گرجی مدیر محترم گروه و جناب آقای دکتر عادل معاونت محترم آموزشی دانشگاه به سبب عنایت ویژه در انتشار این کتاب سپاسگزاری می نمایم. همچنین از همکاری مدیریت محترم نشر جهاد دانشگاهی که در خصوص امور انتشار این اثر عنایت ویژه داشتند قدردانی می نمایم.

جمال الدین سهیلی

استادیار گروه معماری

دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

تابستان ۱۳۹۵